
Сравнительный анализ польской и русской терминологии из области социального обеспечения

TEPiS, XXXII Warsztaty Przekładu Sądowego i Specjalistycznego, 20–21.10.2018

Elena Śliwińska

СОЦИАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

множественность вариантов перевода

ubezpieczenie
społeczne

opieka
socjalna

социальное
обеспечение

социальная
защита

opieka
społeczna

świadczenia
socjalne

социальное
обеспечение

zabezpieczenie
społeczne

Słownik ekonomiczny rosyjsko-polski (1984); Słownik ekonomiczny polsko-rosyjski (1977); Słownik terminów ubezpieczeniowych polsko-rosyjski, rosyjsko-polski (2006); Słownik rosyjsko-polski. Biznes i gospodarka (2009); Słownik polsko-rosyjski. Biznes i gospodarka (2009); Słownik prawniczy polsko-rosyjski (1986)

Нет нормативной дефиниции

ПРАВО НА СОЦИАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

- ▶ в числе основных прав человека, закрепленных Всеобщей декларацией прав человека ООН (1948), ст. 22

Everyone, as a member of society, has the **right to social security**

Każdy człowiek ma jako członek społeczeństwa **prawo do zabezpieczenia społecznego**

Каждый человек, как член общества, имеет **право на социальное обеспечение**

- ▶ закреплено Конституцией

Konstytucja RP (1997), art. 67

1. Obywatel ma **prawo do zabezpieczenia społecznego** w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa.
2. Obywatel pozostający bez pracy nie z własnej woli i nie mający innych środków utrzymania ma **prawo do zabezpieczenia społecznego**, którego zakres i formy określa ustawa.

Конституция РФ (1993), ст. 39

1. Каждому **гарантируется социальное обеспечение** по возрасту, в случае болезни, инвалидности, потери кормильца, для воспитания детей и в иных случаях, установленных законом.

социальное обеспечение vs. социальная защита

- До 1918 г. – **социальное призрение** (Министерство социального призрения Временного правительства, Народный комиссариат государственного призрения)

Даль: призрение – забота о «неимущих, дряхлых, сирых, больных»

- СССР – **социальное обеспечение** (1918 Народный комиссариат социального обеспечения РСФСР, 1946 Министерство социального обеспечения РСФСР, 1991 Министерство социального обеспечения и здравоохранения РСФСР)

- После 1991 г. по наст. вр. – **социальная защита** (1991 Министерство социальной защиты населения РФ, 2012 Министерство труда и социальной защиты РФ)

- Начало 1990-х – Минсоцзащиты разрабатывает **концепцию социальной защиты**. Более эффективная и универсальная в условиях кризиса и рыночной экономики

Социальная защита в источниках права

Вытесняет социальное обеспечение как более широкое понятие:

- ▶ **Конституция РФ (1993):** ст. 7 – **гарантии социальной защиты**, ст. 72 – речь о **социальной защите**, которая **включает социальное обеспечение**. Конституция СССР – социальная защита не упоминалась.
- ▶ После 1991 принят ряд **законов о социальной защите отдельных категорий граждан**: № 1244-1 «О социальной защите граждан, подвергшихся воздействию радиации вследствие катастрофы на Чернобыльской АЭС» (1991), № 181-ФЗ «О социальной защите инвалидов в РФ» (1995), № 136-ФЗ «О социальной защите граждан, занятых на работах с химическим оружием» (2000) и др.
- ▶ **Закон № 165-ФЗ «Об основах обязательного социального страхования» (1999):** *Обязательное социальное страхование – часть государственной системы социальной защиты населения...* (ст. 1)
- ▶ **2017 Классификатор мер социальной защиты** (часть Единой государственной информационной системы социального обеспечения (ЕГИССО), разработан Минтрудом, оператор – ПФР)

меры социальной защиты = świadczenia (z tytułu) zabezpieczenia społecznego

zabezpieczenie społeczne vs. ochrona socjalna

W przekładach dokumentów międzynarodowych (ONZ, MOP, UE):

social protection – ochrona socjalna

social security – zabezpieczenie społeczne

- ▶ **Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (2006), art. 28:**
EN: Adequate standard of living and **social protection**
PL: Odpowiednie warunki życia i **ochrona socjalna**
RU: Достаточный жизненный уровень и **социальная защита**
- ▶ **Zalecenie MOP nr 202 dotyczące minimum ochrony socjalnej (2012):**
EN: **Social Protection** Floors Recommendation
RU: Рекомендация о минимальных уровнях **социальной защиты**
- ▶ **Rozporządzenie (WE) nr 458/2007** Parlamentu Europejskiego i Rady z dn. 25 kwietnia 2007 r. w sprawie europejskiego systemu zintegrowanych statystyk na temat **ochrony socjalnej** (EN: **social protection**)

W prawie krajowym: lepiej ugruntowane pojęcie zabezpieczenia społecznego

(Konstytucja z 1997; przed 1997 – **ubezpieczenie społeczne**: np. Deklaracja praw człowieka z 1948 – w tłumaczeniu na stronie ONZ: prawo do **ubezpieczeń społecznych**)

Zabezpieczenie społeczne: definicja na podstawie ryzyk socjalnych

Istota zabezpieczenia społecznego – ochrona przed wystąpieniem zdarzeń losowych, czyli ryzyk socjalnych.

Wykaz ryzyk wg Konwencji MOP nr 102 dot. minimalnych norm zabezpieczenia społecznego	
ryzyko choroby	болезнь
ryzyko bezrobocia	безработица
ryzyko starości	старость
ryzyko wypadków przy pracy i chorób zawodowych	несчастные случаи на производстве и профессиональные заболевания
ryzyko niezdolności do pracy	нетрудоспособность
ryzyko inwalidztwa (niepełnosprawności)	инвалидность
ryzyko śmierci żywiciela rodziny	смерть кормильца
ryzyko macierzyństwa	материнство

Zabezpieczenie społeczne: definicja na podstawie metod ZS

Definicja Trybunału Konstytucyjnego (uzasadnienie orzeczenia z dn. 29 września 1993 r., sygn. K 17/92):

system urządzeń i świadczeń służących zaspokojeniu usprawiedliwionych potrzeb obywateli, którzy utracili lub doznali ograniczenia zdolności do pracy, albo zostali obciążeni nadmiernie kosztami utrzymania rodziny. W skład tego systemu wchodzi:

ubezpieczenia społeczne, zaopatrzenie społeczne i pomoc społeczna

(– są to tzw. **techniki (metody) zabezpieczenia społecznego**)

System zabezpieczenia społecznego w Polsce

Ubezpieczenia społeczne	Zaopatrzenie społeczne	Pomoc społeczna
Uprawnieni: ubezpieczeni pracownicy lub osoby zawodowo aktywne	Uprawnieni: całość ludności lub określone grupy	Uprawnieni: całość ludności
Finansowanie: fundusze składkowe	Finansowanie: środki publiczne (brak składek)	Finansowanie: środki publiczne (brak składek)
Administracja: publiczne zakłady ubezpieczeń	Administracja: administracja rządowa i samorządowa	Administracja: administracja rządowa i samorządowa


```
graph TD; MR[Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej] --- S1[świadczenia dla bezrobotnych  
(urzędy pracy)]; MR --- S2[świadczenia na rzecz rodziny]; MR --- S3[pomoc społeczna  
(regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, ośrodki interwencji kryzysowej)]; MR --- S4[emerytury i renty, wypadki przy pracy i choroby zawodowe, choroby i macierzyństwo]; MR --> ZUS[ZUS  
główne ogniwo administracji systemu ubezpieczeń społecznych.  
Osoba prawna, instytucja państwowa nadzorowana przez MRPiPS]; MRR[Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi] --- S5[ubezpieczenia społeczne rolników  
(emerytury i renty, wypadki przy pracy i choroby zawodowe, choroby i macierzyństwo)]; S5 --> KRUS[KRUS  
instytucja państwowa odpowiedzialna za ubezpieczenie społeczne rolników]; MHZ[Ministerstwo Zdrowia] --- S6[powszechne ubezpieczenie zdrowotne]; S6 --> NFZ[NFZ  
osoba prawna, instytucja państwowa podległa Ministrowi Zdrowia, finansuje świadczenia opieki zdrowotnej dla ubezpieczonych i refunduje leki];
```

The diagram illustrates the organizational structure of social security institutions in Poland, organized into three main columns corresponding to different government ministries.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

- świadczenia dla bezrobotnych (urzędy pracy)
- świadczenia na rzecz rodziny
- pomoc społeczna (regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej, ośrodki interwencji kryzysowej)
- emerytury i renty, wypadki przy pracy i choroby zawodowe, choroby i macierzyństwo → **ZUS** (główne ogniwo administracji systemu ubezpieczeń społecznych. Osoba prawna, instytucja państwowa nadzorowana przez MRPiPS)

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

- ubezpieczenia społeczne rolników (emerytury i renty, wypadki przy pracy i choroby zawodowe, choroby i macierzyństwo) → **KRUS** (instytucja państwowa odpowiedzialna za ubezpieczenie społeczne rolników)

Ministerstwo Zdrowia

- powszechne ubezpieczenie zdrowotne → **NFZ** (osoba prawna, instytucja państwowa podległa Ministrowi Zdrowia, finansuje świadczenia opieki zdrowotnej dla ubezpieczonych i refunduje leki)

Органы социального обеспечения РФ

(федеральный уровень)

Министерство труда и
социальной защиты
(Минтруд)

Федеральная
служба по труду и
занятости, Роструд
(надзор за выплатой
пособий по
безработице)

Пенсионный фонд
России, ПФР
(пенсионное
страхование)

Фонд социального страхования, ФСС
(страхование на случай временной
нетрудоспособности и в связи с
материнством, страхование от несчастных
случаев на производстве и
профессиональных заболеваний)

Министерство
здравоохранения
(Минздрав)

Фонд
обязательного
медицинского
страхования,
ФОМС
(обязательное
медицинское
страхование)

Федеральная
налоговая служба
(ФНС)

администрирование
(сбор) страховых
взносов на
обязательное
пенсионное и
медицинское
страхование

ПФР, ФСС, ФОМС – **социальные
государственные внебюджетные
фонды**, обладающие правами
самостоятельного юридического лица

Fundusze ubezpieczeń społecznych

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)	Фонд социального страхования	
fundusz emerytalny	фонд пенсионного страхования по старости	РФ: ПФР
fundusz rentowy	фонд пенсионного страхования на случай нетрудоспособности и потери кормильца	
fundusz wypadkowy	фонд страхования от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний	РФ: ФСС
fundusz chorobowy	фонд страхования на случай болезни и в связи с материнством	
Fundusz Rezerwy Demograficznej (ZUS)	Фонд демографического резерва	
Fundusz Emerytur Pomostowych (ZUS)	Фонд промежуточных пенсий	
Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (MRPiPS, składki pobiera ZUS)	Фонд выплат, гарантированных работникам неплатежеспособных предприятий	
Fundusz Pracy (MRPiPS; składki pobiera ZUS)	Фонд труда	
Narodowy Fundusz Zdrowia (składki pobiera ZUS i przekazuje do NFZ)	Национальный фонд здравоохранения	РФ: ФОМС
Fundusz Emerytalno-Rentowy Rolników (KRUS)	Пенсионный фонд фермеров	
Fundusz Składowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników (KRUS)	Фонд социального страхования фермеров	

Виды социального страхования

4 вида (рамочный закон) + страхование фермеров + медицинское страхование

RP	РФ	PL–RU
ubezpieczenia społeczne	обязательное социальное страхование	социальное страхование или виды социального страхования
ubezpieczenie emerytalne (ochrona przed ryzykiem starości)	обязательное пенсионное страхование (защита от рисков: достижения пенсионного	пенсионное страхование по старости
ubezpieczenia rentowe (ochrona przed ryzykiem niezdolności do pracy oraz ryzykiem śmierci żywiciela)	возраста, наступления инвалидности, потери кормильца)	пенсионное страхование на случай нетрудоспособности и потери кормильца

INWALIDZTWO / NIEZDOLNOŚĆ DO PRACY / NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

- ▶ **1996** – pojęcie **inwalidztwa** zastąpiono pojęciami **niezdolności do pracy** oraz **niepełnosprawności**
- ▶ Ustawa o emeryturach i rentach z FUS:

Osoba niezdolna do pracy – osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu **naruszenia sprawności organizmu**

Niezdolność do pracy całkowita – częściowa – нетрудоспособность полная – частичная

Niezdolność do pracy trwała – okresowa – нетрудоспособность постоянная – временная

Niezdolność do pracy okresowa = długoterminowa, świadczenia rentowe na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej

orzekanie o niezdolności do pracy (lekarze orzecznicy i komisja lekarska ZUS) – РФ: медико-социальная экспертиза для установления группы инвалидности и степени утраты трудоспособности (Минтруд РФ) – **экспертиза нетрудоспособности**

- ▶ **Niezdolność do pracy czasowa** (ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa) = krótkoterminowa, świadczenia z ubezpieczenia chorobowego (zasiłek chorobowy) na podstawie zaświadczenia lekarskiego o czasowej niezdolności do pracy
- ▶ **Niezdolność do pracy wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej** – zasiłek chorobowy z ubezpieczenia wypadkowego
- ▶ **Osoba niepełnosprawna** – osoba, trwale lub okresowo niezdolna do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego **naruszenia sprawności organizmu**, w szczególności **niezdolna do pracy** (лицо с ограничениями жизнедеятельности, инвалид)
- ▶ Ср.: **Инвалид** - лицо, которое имеет нарушение здоровья со стойким **расстройством функций организма**, приводящее к ограничению жизнедеятельности

Виды социального страхования (продолжение)

RP	РФ	PL–RU
ubezpieczenie chorobowe (ubezpieczenie w razie choroby i macierzyństwa)	обязательное социальное страхование на случай временной нетрудоспособности и в связи с материнством	страхование на случай болезни и в связи с материнством
ubezpieczenie wypadkowe (ubezpieczenie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych)	обязательное социальное страхование от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний	страхование от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний
ubezpieczenie społeczne rolników	НК РФ для целей сбора страховых взносов на соцстрахование приравнивает глав крестьянских (фермерских) хозяйств к ИП	социальное страхование фермеров
powszechne ubezpieczenie zdrowotne	обязательное медицинское страхование (ОМС)	всеобщее медицинское страхование

Обеспечение по социальному страхованию

RP	РФ	PL–RU
świadczenia z ubezpieczeń społecznych	обеспечение по обязательному социальному страхованию (страховое обеспечение)	обеспечение по социальному страхованию
Świadczenia z tytułu starości (ubezpieczenie emerytalne)		
emerytura	страховая пенсия по старости	(страховая) пенсия по старости
Świadczenia z tytułu niezdolności do pracy i śmierci żywiciela (ubezpieczenia rentowe)		
renta z tytułu niezdolności do pracy	страховая пенсия по инвалидности	(страховая) пенсия по нетрудоспособности
renta rodzinna	пенсия по случаю потери кормильца	пенсия по случаю потери кормильца
Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (ubezpieczenie wypadkowe)		
jednorazowe odszkodowanie	единовременная страховая выплата	единовременная страховая выплата
zasiłek chorobowy (z ubezpieczenia wypadkowego)	пособие по временной нетрудоспособности в связи с несчастным случаем на производстве или профессиональным заболеванием	пособие по болезни / временной нетрудоспособности в связи с несчастным случаем на производстве или профессиональным заболеванием

Обеспечение по социальному страхованию (продолжение)

RP	РФ	PL–RU
Świadczenia z tytułu choroby i macierzyństwa (ubezpieczenie chorobowe)		
zasiłek chorobowy	пособие по временной нетрудоспособности вследствие заболевания или травмы	пособие по болезни / временной нетрудоспособности вследствие заболевания
zasiłek macierzyński	пособие по беременности и родам; по уходу за ребенком; по врем. нетрудоспособности при необходимости осуществления ухода за больным членом семьи – нет точного соответствия	пособие по беременности и родам
zasiłek opiekuńczy		пособие по уходу за членом семьи
Świadczenia z tytułu bezrobocia		
zasiłek dla bezrobotnych	пособие по безработице	пособие по безработице
Świadczenia z ubezpieczenia zdrowotnego		
świadczenie opieki zdrowotnej (zdrowotne, zdrowotne rzeczowe, towarzyszące)	страховое обеспечение по ОМС (оказание медпомощи и ее оплата мед. организации)	страховое обеспечение по всеобщему медицинскому страхованию
świadczenie zdrowotne	---	медицинская услуга
świadczenie zdrowotne rzeczowe	---	страх. обеспечение / мед. услуга в натуральной форме
świadczenie towarzyszące	---	сопутствующее страх. обеспечение, сопут. услуга

Социальное обеспечение за счет бюджетных средств (нестраховое)

РР	РФ
Zaopatrzenie społeczne oraz pomoc społeczna	Социальное обеспечение за счет бюджетных средств: соц. поддержка (соц. выплаты и льготы), соц. обслуживание (предоставление соц. услуг), соц. помощь (соцподдержка и соц. услуги для малоимущих)
Uprawnieni: całość ludności lub określone grupy	Для кого: для всех граждан или определенных категорий (в связи с их заслугами (для лиц, находящихся на государственной службе), и вне связи с их трудом, в зависимости от их потребностей (инвалидам, ветеранам, малоимущим и др.)
Finansowanie: środki publiczne (brak składek)	Источники финансирования: бюджеты всех уровней: федеральный бюджет, бюджеты субъектов РФ, местные бюджеты
Administracja: urzędy publiczne (rządowe i samorządowe) – MRPiPS	Органы: федеральный уровень – Минтруд; государственные и муниципальные органы социальной защиты населения

Zaopatrzenie społeczne

RP	РФ	PL–RU
zaopatrzenie społeczne	соцобеспечение за счет бюджетных средств (нестраховое)	социальное обеспечение (нестраховое; за счет бюджетных средств)
zaopatrzenie emerytalne i rentowe (służb mundurowych, sędziów i prokuratorów, inwalidów wojennych i wojskowych)	государственное пенсионное обеспечение; пенсия по государственному пенсионному обеспечению	пенсионное обеспечение (служащих силовых ведомств, судей и прокуроров, инвалидов войны и военной службы)
emerytura wojskowa (dla funkcjonariuszy służb mundurowych)	пенсия военнослужащим за выслугу лет	пенсия военнослужащим (за выслугу лет)
renta inwalidzka (dla inwalidów wojennych i wojskowych)	пенсия по инвалидности	пенсия по инвалидности (для инвалидов войны и военной службы)
uposażenie w stanie spoczynku (dla sędziów)	ежемесячное пожизненное содержание судей в отставке	содержание судьи в отставке
renta socjalna	социальная пенсия по инвалидности	социальная пенсия по инвалидности
świadczenia rodzinne: zasiłek rodzinny, świadczenie wychowawcze, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka (tzw. becikowe)	пособия гражданам, имеющим детей	семейные пособия: пособие малоимущим семьям, пособие на ребенка до 18 лет, единовременное пособие при рождении ребенка («детские»)

Pomoc społeczna

RP	РФ	PL–RU
pomoc społeczna	государственная социальная помощь	социальная помощь
Государственная социальная помощь – предоставление малоимущим семьям, малоимущим одиноко проживающим гражданам, а также иным категориям граждан, указанным в настоящем Федеральном законе, социальных пособий, социальных доплат к пенсии, субсидий, социальных услуг и жизненно необходимых товаров. Малоимущими признаются лица, чей доход ниже прожиточного минимума (minimum egzystencji). Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.		
dochód na osobę w rodzinie	среднедушевой доход семьи	среднедушевой доход семьи
świadczenie pieniężne	денежная выплата	денежная выплата
świadczenie niepieniężne (w tym pomoc rzeczowa, a także np. praca socjalna, interwencja kryzysowa)	социальные услуги и меры социальной поддержки в натуральной форме	неденежная помощь
pomoc rzeczowa (np. schronienie, posiłki, odzież)	натуральная помощь (топливо, продукты питания, одежда, обувь, медикаменты и др.)	натуральная помощь, помощь в натуральной форме

Полезные ссылки

- ▶ Международные правовые акты: конвенции и рекомендации Международной организации труда (МОТ) на разных языках (социальные стандарты, которым в идеале должно соответствовать законодательство всех стран) – Конвенции № 102, 121, 128, 130 и др.:

RU: <https://www.ilo.org/global/standards/lang--en/index.htm>

PL: http://www.mop.pl/html/index1.html#miedzynarodowe_standardy/konwencje_i_zalecenia.html

- ▶ ZUS: www.zus.pl

rosyjska wersja strony: <http://lang.zus.pl/ru/>

Opracowanie ZUS: [Zabezpieczenie społeczne w Polsce](#)

то само по русски: [Социальное обеспечение в Польше \(2015\)](#)

- ▶ [Słownik podstawowych terminów z zakresu ubezpieczeń społecznych polsko-angielsko-niemiecko-rosyjski](#)

- ▶ Единая государственная информационная система социального обеспечения, ЕГИССО – централизованная информация обо всех мерах соцзащиты, социальных услугах, социальной помощи, прочих социальных гарантиях и выплатах населению (оператор – ПФР, учет на базе СНИЛС (страховой номер индивидуального лицевого счета): <http://www.egisso.ru/site/> - в стадии наполнения (работает с января 2018)

- ▶ ЕГИССО ведет Классификатор мер социальной защиты: <http://www.pfrf.ru/knopki/egisso/klassifikator/>

- ▶ ФСС – <http://fss.ru>

нормативные акты в сфере социального страхования: http://fss.ru/ru/legal_information/index.shtml

- ▶ ПФР – <http://www.pfrf.ru>

пенсионное законодательство: <http://www.pfrf.ru/info/order/>

пенсионный словарь (термины, применяемые в пенсионном законодательстве):

http://www.pfrf.ru/grazdanam/pensions/pens_slov/

- ▶ ФОМС – <http://www.ffoms.ru/>

федеральные законы в сфере ОМС: <http://www.ffoms.ru/documents/federal-laws/>

Спасибо за внимание!

